

ODDIH IN PROSTI ČAS (1): POMEN IGRE ZA ŽIVLJENJE

Sedanji vzgojni sistem v mnogih državah nudi otrokom vedno več prostega časa, zato so mnogi starši še posebej pozorni na pomembnost teh priložnosti za vzgojo svojih otrok.

Vendar pa je včasih glavna skrb to, da ne bi “izgubljali časa” v obdobju, ko ni pouka. Zato veliko družin išče izvenšolske dejavnosti za svoje otroke; le-te neredko vključujejo določene akademske vsebine — tuji jeziki, glasbeni inštrumenti —, ki dopolnjujejo njihovo izobrazbo.

VREDNOST PROSTEGA ČASA

Prosti čas vsebuje specifične vzgojne priložnosti, o katerih je govoril sv. Janez Pavel II., ko je vse spodbujal, naj »dajo zagon in naj visoko cenijo prosti čas mladih ter da naj usmerjajo njihovo energijo.«¹

V tistih urah dneva, ko so izobraževalne obveznosti v večji ali manjši meri končane, se mladostnik počuti kot gospodar svoje usode; lahko počne tisto, kar zares hoče: lahko se druží s prijatelji ali z domačimi, se ukvarja s hobiji, počiva ali se zabava, kakor mu najbolj ustreza.

Takrat sprejema odločitve, ki jih čuti kot lastne, ker so usmerjene v postavljanje hierarhije njegovih interesov: kaj bi mi bilo všeč početi, katerega opravila bi se moral lotiti in kaj lahko odložim za kasneje ... Lahko se nauči bolje spoznavati samega sebe, odkrivati nove odgovornosti in z njimi ravnati. Skratka, na bolj zavesten način vključi v igro svojo lastno svobodo.

Zaradi tega morajo starši in vzgojitelji pravilno vrednotiti prosti čas tistih, ki so od njih odvisni. Kajti vzgajati pomeni vzgajati za svobodo, in prosti čas je po definiciji čas svobode, čas za zastojnost, za lepoto, za dialog; čas za vse tiste stvari, ki niso “potrebne”, vendar brez njih ni mogoče živeti.

Ta vzgojni potencial se lahko zapravi, tako če se starši ne ukvarjajo z oddihom svojih otrok — potem ko so izpolnili svoje šolske obveznosti —, kakor tudi v primeru, da na to gledajo zgolj kot na priložnost za “podaljševanje” njihovega šolanja.

V prvem primeru se zlahka zgodi, da se otroci prepustijo udobju ali lenobi, in da je njihov oddih tak, da zahteva le minimalen napor (npr. ob televiziji ali videoigrah).

V drugem pa se izgubi vzgojna specifičnost prostega časa, saj se le-ta spremeni v nekakšen podaljšek šole, ki ga organizirajo izključno starši. Naposled je žal podoba življenja, ki se tako posreduje mladim, nekakšno bivanje, razdeljeno med obveznosti in razvedrilo.

¹ Sv. Janez Pavel II., Apost. pismo *Familiaris consortio*, 22. 11. 1981, 76.

Zato je dobro, da starši pogosto ovrednotijo, kakšen je doprinos njihovih tedenskih dejavnosti k celostni rasti otrok, ter ocenijo, ali kot celota na uravnotežen način prispevajo k njihovemu oddihu in vzgoji.

Natrpnan urnik pomeni, da bo otrok opravil veliko stvari, vendar se morda ne bo naučil upravljati s časom. Če hočemo, da otroci rastejo v krepostih, potem jim je treba omogočiti, da izkusijo lastno svobodo; če jim ne damo možnosti, da izberejo svoje najljubše dejavnosti, ali če jim v praksi onemogočimo druženje s prijatelji, obstaja tveganje, da se, ko odrastejo, ne bodo znali zabavati. V takšni situaciji se zlahka zgodi, da se prepustijo temu, kar jim ponuja potrošniška družba.

Vzgoja v svobodnem in odgovornem uporabljanju prostega časa zahteva od staršev, da dobro poznajo svoje otroke, saj jim je treba ponuditi način oddiha, ki ustreza njihovim interesom in zmožnostim, tako da bodo pri tem počivali in se razvedrili.

Otroci, še zlasti, ko so majhni — in to je najboljši trenutek za oblikovanje na tem področju —, so zelo odprti za to, kar jim starši pripravijo; in če jih to zadovolji, se postavlja dobra osnova za to, da bodo sami odkrili najboljši način za preživljanje prostega časa.

To seveda zahteva nekaj ustvarjalnosti s strani staršev, pa tudi duha požrtvovalnosti. Na primer, dobro je postaviti mejo pri aktivnostih, ki otroku jemljejo nesorazmerno veliko časa ali ki ga vodijo k izoliranosti od drugih (kot se dogaja, kadar ure in ure minevajo pred televizorjem ali na internetu). Bolje je dati prednost dejavnostim, pri katerih se gojijo prijateljske vezi in ki jih privlačijo na spontan način (kar običajno velja za šport, izlete, igre z drugimi otroki itd.).

POMEN IGRE ZA RAST

Izmed vseh dejavnosti, s katerimi se je mogoče ukvarjati v prostem času, pa je ena, ki jo imajo otroci — in ne samo oni — raje kot druge: igra.

To je nekaj naravnega, saj se igra spontano povezuje s srečo, s krajem, kjer čas mineva v prijetnem vzdušju, z doživetji, ki se odpirajo občudovanju in nepričakovanim pripetljajem. Pri igri človek pokaže svojo najresničnejšo identiteto: vanjo se vključi z vsem svojim bitjem, pogosto celo v večji meri kot pri marsikaterem delu.

Igra je predvsem izkušnja o tem, kakšno bo življenje: je način, da se naučimo uporabljati energijo, ki jo premoremo, je preizkus sposobnosti, tega, kar smo zmožni uresničiti. Tudi živali se igrajo, vendar mnogo manj kot ljudje, ravno zato, ker se njihovo učenje stabilizira. Ljudje se igrajo vse življenje, saj lahko kot osebe rastejo še naprej, brez starostne omejitve.

Človeška narava uporablja igro za doseganje razvoja in zrelosti. Pri igri se otroci naučijo razlagati svoja spoznanja, pomeriti svojo moč s tekmovanjem, vključevati različne vidike svoje osebnosti: igra je nenehen izziv.

Srečajo se s pravili, ki jih je treba svobodno sprejeti, če naj igra dobro poteka; postavljajo si cilje in se urijo v tem, da dajejo porazom le relativen pomen. Ni igre brez odgovornosti, zato igra sama vsebuje etično vrednost; pomaga nam biti moralni subjekti.

Zato je normalno, da se igramo z drugimi, da se igramo “v družbi”. Ta socialni značaj je tako zakoreninjen, da otroci, tudi ko se igrajo sami, pogosto gradijo domišljajske prizore, si izmišljajo

zgodbe, druge osebe, s katerimi se pogovarjajo in družijo. Z igro se otroci naučijo spoznavati sebe in druge; občutijo veselje, ko so z drugimi in se skupaj zabavajo; usvajajo in posnemajo vloge, ki jih vidijo pri starejših.

Najbolj se človek nauči igre v družini. Življenje je igra, je tekma; vendar je življenje tudi sodelovanje, pomoč, sožitje. Brez družinskega okolja je težko razumeti, kako je mogoče uskladiti oba vidika — tekmovanje in sožitje. Igra je temeljni način za učenje socializacije.

Skratka, velika pedagoška vrednost igre je v tem, da povezuje čustva z dejanji. Zato le malokaj tako neposredno povezuje starše z otroki kot to, da se skupaj igrajo. Kot je dejal sv. Jožefmarija, morajo biti starši prijatelji svojih otrok in jim posvečati čas. Ko otroci odraščajo, se bo vsekakor temu treba prilagoditi.

Vendar to pomeni le, da bo interes staršev do pristočasnih dejavnosti njihovih otrok začel prevzemati nove oblike. Lahko jim, na primer, omogočimo, da povabijo svoje prijatelje domov, ali da skupaj hodijo na športne tekme ... Te pobude nudijo tudi možnost, da spoznamo njihove prijatelje in njihove družine, brez da bi vzbujali zmotni vtis, da jih hočemo nadzorovati ali da jim ne zaupamo.

Ob pomoči drugih staršev je mogoče tudi vzpostavljati okolja za igro, kjer se organizira zdrava zabava in kjer se pri aktivnostih upošteva celovita rast udeležencev. Naš Oče je že zelo zgodaj začel spodbujati tovrstne iniciative, ki nudijo okolje za osebno rast, kjer se otroci igrajo, istočasno pa zaznavajo svoje dostojanstvo kot božji otroci in skrbijo za druge: to so kraji, kjer odkrivajo, da obstaja čas za vsako stvar in da ima vsaka stvar svoj čas, ter da je v vsaki starosti — tudi ko so še majhni — mogoče iskati svetost in dobro vplivati na druge.

Z izrazom blaženega Pavla VI., ki je bil zelo všeč sv. Janezu Pavlu II., bi lahko rekli, da so mladinski klubi kraj, kjer se mladi učijo biti »strokovnjaki v človeškosti«²; zato bi bila velika zmeta, če bi nanje gledali zgolj z vidika akademskih ali športnih rezultatov, ki jih mladi dosegajo.

POMEN IGRE ZA ŽIVLJENJE

V grščini sta besedi vzgoja (*paideia*) in igra (*paidiá*) iz istega semantičnega področja. Ko se učimo igre, pridobivamo obenem držo, ki je zelo koristna za soočanje z življenjem.

Čeprav se zdi paradokсно, nimajo samo otroci potrebe po igri. Lahko bi celo rekli, da starejši kot je človek, več igre potrebuje. Morda smo vsi srečali ljudi, ki se, ko ostarijo, ne znajdejo: ugotovijo, da nimajo več toliko moči kot prej in mislijo, da niso več kos izzivom življenja.

To je pristop, ki ga med drugim lahko srečamo pri mnogih mladih, prezgodaj ostarelih, ki dajejo vtis, da nimajo potrebne fleksibilnosti za soočanje z novimi situacijami.

Po drugi strani pa smo verjetno prišli v stik s starejšimi ljudmi, ki ohranjajo mladostnega duha: sposobnost, da se navdušijo, da začenjajo znova, da vsak nov dan začnejo, kot da bi bila to *premiera*. Pa čeprav imajo včasih znatne fizične omejitve.

² Sv. Janez Pavel II., VI. simpozij sveta evropskih škofovskih konferenc, 11. 10. 1985, 13.

Ti primeri kažejo, da ko človek odraščá, postaja vedno bolj pomembno, da se življenja loteva z določenim smislom za igro. Kajti kdor se je naučil igre, zna pripisovati relativen pomen dogodkom — uspehom ali porazom — ter odkriti vrednost igre same; pozna zadovoljstvo, ki ga prinaša poskus nove rešitve za zmago; izogiba se povprečnosti, ki išče le rezultat, pokvari pa zabavo. To so dispozicije, ki jih lahko uporabimo pri “resnih” stvareh življenja, pri običajnih nalogah, pri novih okoliščinah, ki bi, če se jih lotimo drugače, lahko privedle do malodušja ali do občutka nezmožnosti.

Delo in igra imata vsak svoj čas: toda pristop, s katerim načrtujemo eno in drugo, je lahko enak, saj je isti človek, ki dela in ki se igra.

Človeška dela so minljiva, zato niso vredna, da jih jemljemo preveč resno. Njihova največja vrednost, kot je učil sv. Jožefmarija, je v tem, da nas tam pričakuje Bog. Življenje doseže svoj polni smisel le, kadar stvari opravljamo iz ljubezni do Njega ... oz. bolje: v tolikšni meri, kolikor jih opravljamo z Njim.

Resnost življenja je v tem, da se ne moremo šaliti z milostjo, ki nam jo Bog ponuja, s priložnostmi, ki nam jih daje. Četudi, če dobro pogledamo, se tudi Gospod na nek način poslužuje milosti, da bi se pošalil s človekom: **On lahko prav dobro piše tudi z nogo od mize,**³ je pravil naš Oče.

Samo odnos z Bogom more dati stabilnost, trdnost in smisel življenju ter vsem človeškim delom. Filozof Platon je slutil to veliko resnico: »Trdim, da se moramo resno posvečati temu, kar je resno, ne pa tistemu, kar ni resno. Po naravi je vsakršne blažene resnobe vreden bog, človek pa je (...) samo nekakšna igračka, ki jo je izdelal bog — in pravzaprav je to pri njem najboljša. Trdim, da mora vsak moški in vsaka ženska preživeti svoje življenje v skladu s tem značajem ter se igrati kar najlepše igre.«⁴

Najlepše igre so “božje” igre. Vsakdo mora svobodno sprejeti to, da je božja igračka, poklicana, da se igra skupaj s Stvarnikom. In da se z močjo njegove roke loteva vseh stvari, z zaupanjem in športnim duhom, tako kot se otrok igra s svojim Očetom.

Tako bodo stvari uspele **prej, v večji meri in bolje**; znali bomo premagati navidezne poraze, kajti najpomembnejše — če se igramo skupaj z Bogom — je že storjeno in vselej nas čakajo nove pustolovščine. Sveto pismo nam govori o božji Modrosti, da je **bila ob njem, se veselila dan za dnem, se ves čas igrala pred njim. Igrala sem se na njegovem zemeljskem krogu in moje veselje je bilo pri človeških otrocih.**⁵ To je Bog, ki “se igra” in ustvarja, uči nas živeti v veselju, v gotovosti, v zaupanju, da bomo — morda nepričakovano — prejeli darilo, po katerem hrepenimo, kajti **njim, ki ljubijo Boga, vse pripomore k dobremu, namreč njim, ki so bili poklicani po njegovem načrtu.**⁶

J. M. Martín in J. Verdiá

³ Sv. Jožefmarija, *Božji prijatelji*, 117.

⁴ Platon, *Zakoni*, 803c.

⁵ *Prg* 8,30-13.

⁶ *Rim* 8,28.